

PEDAGOGUL SOCIAL ȘI ASISTENTUL SOCIAL - DOMENII DE INTERVENȚIE

Dumitru PATRAȘCU,
doctor habilitat on științe pedagogice, profesor
universitar, șef Direcție management public,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova
Elena DAVIDESCU,
lector universitar superior,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

SUMMARY

In the article it is treated the evaluation of professors and educational managers. It is clarified the notion of performances, the performance characteristics. It is discussed the standard of performance of professors/managers and indices of standards. Performance evaluation is proposed under criteria, with a certain goal and objectives. There are set evaluation stages, methods, techniques, and errors.

On societatea modernă, asistența socială a devenit o activitate complexă, multidisciplinară și onalt specializată. **Profesia de asistent social** a evoluat foarte rapid on ultima perioadă de la asistarea cu mijloace clasice de ordin material, psihologic și social a persoanei aflate on dificultate la asistența grupurilor, a comunităților cu probleme sociale aflate temporar on criză. Asistentul social joacă un rol esențial on conștientizarea necesităților și drepturilor ce le au persoanele sau grupurile aflate on nevoie on scopul găsirii unor soluții corespunzătoare

de integrare normală a acestora on viață, de incluziune socială. Asistentul social oferă celor aflați on dificultate posibilități de cunoaștere și acces la servicii specializate, orientându-i către onțelegerea corectă a cadrului legislativ de protecție socială. On practica asistenței sociale onțelnim atbt domenii tradiționale de intervenție, cbt și domenii moderne, iar problematica socială apărută de-a lungul timpului a impus apariția unor noi metodologii. Probabil, on viitor vor apărea noi domenii, on funcție de problemele sociale de la momentul respectiv. Printre domeniile

tradiționale de intervenție menționăm: asistența socială centrată pe bunăstarea copilului (integrare /reintegrare familială, adopție și plasament familial, îngrijire rezidențială), asistența socială a familiei (consiliere, educație, planificare), asistența socială a persoanelor vârstnice, asistența socială a persoanelor cu dizabilități, asistența socială a persoanelor sărace etc. Ca domenii moderne de intervenție există: asistența socială a persoanelor dependente de droguri și alcool, asistența socială a persoanelor afectate de HIV/SIDA, asistența socială a copiilor străzii, asistența socială a copiilor abuzați, asistența socială a familiilor cu probleme (dezorganizate, fără adăpost, violență domestică), instituții totale (onchisori, spitale, centre de plasament).

Majoritatea studenților de la facultățile de asistență socială se întreabă: unde poate fi practică această profesie? Putem lista următoarele sectoare sociale în care prezența asistentului social este absolut necesară: sectorul de protecție socială, administrație publică (primării, consilii locale), sectorul sanitar (spitale, policlinici, dispensare), sectorul educațional (școli, licee), sistemul de justiție (serviciul de probațiune), biserica (instituțiile religioase), organizațiile neguvernamentale.

Grupurile-țintă ce reprezintă câmpul de acțiune în asistența socială sunt următoarele: persoane sărace, șomeri, victime ale violenței domestice, persoane discriminate și izolate social, persoane cu handicap, copii abuzați (fizic, emoțional, sexual) și maltratați, persoane care se confruntă cu probleme maritale, bătrâni, delincvenți, persoane ce abuzează de droguri și alcool, care se confruntă cu încălcarea drepturilor omului, familii monoparentale, familii aflate în divorț

și separare, persoane fără adăpost, homosexuali, persoane care se confruntă cu pierderi multiple, boală mentală, prostituție și trafic de persoane, refugiați, persoane suicidare, cu HIV/SIDA, instituționalizate. În procesul practic de rezolvare a problemelor întâlnim planuri de intervenție care pot fi dezvoltate fie la nivel individual (abandon școlar, violență domestică), la nivel comunitar /grup (tensiuni și violențe de natură etnică, instituții totale) sau la nivel socioglobal (rețeaua de asistență socială, sistemul legislativ, cooperare instituțională). Există câteva roluri practice în intervențiile de asistență socială: consilier (pentru indivizi, familii, grupuri), consultant, formator, planificator al politicilor sociale, manager de caz (evaluarea nevoilor, plan de acțiune, proceduri de intervenție, evaluare), avocat social (pledarea pentru cauza clientului în fața diverselor instituții).

La ora actuală, pedagogia socială reprezintă o necesitate recunoscută de către majoritatea specialiștilor, ca un serviciu educațional important pentru dezvoltarea comunitară alături de celelalte servicii publice (sănătate, protecție socială). Fundamental pentru viitorii pedagogi sociali este înțelegerea esenței acestei profesii. Teoria pedagogiei sociale conține trei elemente structurale extrem de importante:

- a) pedagogul social (educatorul social);
- b) persoana asistată (client, copil, elev, beneficiar);
- c) mediul social.

În cadrul acestor relații se desfășoară procesul de rezolvare a problemelor. Lipsa unuia dintre aceste elemente structurale face dificilă orice încercare de aducere a clientului la parametri funcționali din punct de vedere social.

Pedagogul social, ca prim element structural, este cel care asistă clienții în rezolvarea propriilor probleme. El intervine atunci când persoanele se confruntă cu diverse dificultăți, cu imperfecțiunea și diverse alte probleme. Misiunea pedagogului social se regăsește în participarea la rezolvarea problemelor sociale comunitare, în creșterea calității vieții grupurilor sociale vulnerabile, în îmbunătățirea funcționării sociale a persoanelor, întrucât reface ceea ce a fost dereglat. Conceptul de **educație** este considerat a fi „inimă” pedagogiei sociale, întrucât pedagogul social contribuie la tratarea bolilor sociale, societății în ansamblu atât prin terapie socială, consiliere, cât și prin schimbare socială. De aceea, în practică, un bun pedagog social are nevoie, în primul rând, de deprinderi, apoi de cunoștințe teoretice (psihologie socială aplicată, teorii și metode specifice de intervenție, psihologie, informatică și statistică, drept, psihopatologie și alte discipline aplicative) și nu în ultimă instanță de vocație, condiție primordială în practicarea profesiei de educator social. La baza acordării ajutorului în procesul de rezolvare a problemelor se află câteva valori fundamentale: valori orientate spre individ (respect față de persoană, demnitate, respectarea intimității, dreptul la opțiune, confidențialitate) și valori orientate spre comunitate (respect față de tradițiile și modelul cultural local, cooperarea cu actorii locali, adaptarea la specificul comunității).

Dreptul de a beneficia de educație socială este un drept universal al tuturor persoanelor și se acordă în conformitate cu legislația fiecărei țări.

Ca **obiective** ale intervențiilor de asistență socială distingem: schimbarea socială prin ajutarea clienților să

funcționeze la parametrii normali din punct de vedere social, rezolvarea problemelor sociale la nivel comunitar, dezvoltarea personală, realizarea incluziunii sociale, eliminarea formelor de violență la nivel comunitar etc. Toate aceste obiective au ca finalitate satisfacerea nevoilor sociale, acestea reprezentând „...ansamblul de cerințe indispensabile fiecărei persoane pentru asigurarea condițiilor de viață în vederea integrării sociale”.

Pedagogia socială funcționează în anumite contexte sociale, culturale, legislative, politice și economice, acestea constituind cel de-al treilea element structural prezent în „paradigma pedagogiei sociale”. Gradul de dezvoltare a societății, ideologia pe care se bazează guvernele, voința politică și gradul de asumare a responsabilităților constituie un mediu favorabil sau mai puțin favorabil dezvoltării programelor de educație socială. Pedagogia socială asigură asistarea persoanelor și a grupurilor în definirea propriilor probleme, identificarea dezechilibrelor dintre indivizi și mediul social, identificarea potențialului de rezolvare sau ameliorare a problemelor, funcționarea socială normală a clientului.

Pedagogul social creează premisele pentru a depăși cu succes situațiile dificile, uneori de criză prin care trec la un moment dat clienții săi, ajutându-i să devină capabili să-și gestioneze propria existență. Pedagogul social intermediază relația dintre necesitățile clienților și cele ale societății. Pedagogul social se implică atunci când între client și mediul în care trăiește se manifestă sau există pericolul să se dezvolte un dezechilibru. Atunci pedagogului social îi revine sarcina de a determina cauzele dezechilibrului și de a ameliora această stare de fapt.

Un principiu de bază al activității pedagogului social îl constituie obligația de a nu se substitui clientului său în acest proces, ci de a-l sprijini în vederea atingerii scopului propus: de a-i asigura abilitățile necesare pentru o viață independentă.

Pedagogia socială, ca domeniu important al educației, se ocupă atât cu teorie, cât și cu practică de situațiile de viață dificile ale oamenilor considerați izolați sau ca grup și de mediul lor de viață. Sarcina specifică pedagogiei sociale constă în crearea pentru acești oameni, respectiv grupuri, a premiselor pentru depășirea situațiilor grele cu care se confruntă. Aceasta se realizează printr-o funcție de intermediere între necesitățile individului și cele ale societății.

O caracteristică a profesiei de pedagog social provine din aceea că relația cu clientul este o relație de susținere pe termen lung, ceea ce subliniază diferența față de ritmul activităților pedagogului social. Abordarea problemelor, cu care se confruntă pedagogul social în procesul de onsoțire a vieții de zi cu zi a clienților săi, implică un timp mai îndelungat, precum și o relație intensivă. Principala atribuție a pedagogului social este organizarea comună a vieții și activității cotidiene, cu indivizi separați sau cu grupuri. Astfel, pedagogul social completează sau onlocuiește parțial funcțiile familiei.

Principiul acordării asistenței psihologice, pedagogice și sociale este fundamental pentru profesiunea de pedagog social. Profesia de pedagog social se bazează pe valorile ajutorării, pe demnitatea și valoarea persoanei, pe importanța relațiilor interumane, pe integritatea etică și competența în practică. Cu aceste valori ca principii definitorii, obiectivele pedagogiei sociale sunt:

- îmbunătățirea funcționării societății și amplificarea interacțiunilor indivizilor, familiilor, grupurilor, organizațiilor și comunităților prin implicarea acestora în atingerea obiectivelor, dezvoltarea resurselor, prevenirea și soluționarea dificultăților;

- dezvoltarea unor programe de cercetare și utilizarea rezultatelor acestora, a cunoștințelor și a deprinderilor care îmbunătățesc practica asistențială.

Pedagogul social mai poate fi denumit consilier social, educator social, educator de sprijin. Caracteristica de bază a profesiei de pedagog social este focalizarea simultană atât pe persoane, cât și pe mediile sociale și fizice care le influențează. În primul rând, pedagogii sociali fac eforturi menite să „amplifice capacitățile oamenilor de onfruntare și soluționare a problemelor de dezvoltare”. Ei colaborează cu clienții în evaluarea trebuințelor pentru o bună funcționare socială, prelucrează informațiile astfel încât să le sporească clienților capacitatea de a descoperi soluții, dezvoltă deprinderi pentru soluționarea problemelor de viață și creează suportul schimbării.

În al doilea rând, pedagogii sociali conectează clienții la resurse și servicii, o strategie vitală în orice proces de schimbare. Ei nu fac doar legătura între clienți și servicii, ci susțin beneficiile optime, dezvoltă rețele de comunicare între organizațiile din rețeaua lor de servicii sociale și fac posibil accesul la resurse. În cazul în care resursele necesare nu există, practicienii generează noi oportunități, programe și servicii. Ca proces de colaborare și consultanță, pedagogul social se bazează pe cunoștințele, valorile și deprinderile acumulate ale clienților pentru clarificarea problemelor, recunoașterea

punctelor tari, discutarea opțiunilor și identificarea potențialelor căi de acțiune. On calitate de consultanți, pedagogii sociali oși mobilizează clienții respectându-le competențele, apelând la punctele lor tari și colaborând cu ei pentru găsirea unor soluții. Aceste activități de consultanță distribuie asistenții sociali on rolurile de mobilizator, facilitator, planficator.

Pedagogul social angajează indivizii, familiile și grupurile mici on procese de consiliere, astfel el oncurajează acțiunea ajutând „oamenii să-și identifice nevoile, să-și clarifice problemele și să-și dezvolte capacitatea de a le soluționa eficient” (Brieland, Costin și Atherton, 1985, p. 159). Cu alte cuvinte, ca mobilizator, pedagogul social devine un agent al schimbării care „utilizează diverse abordări on vederea asigurării condițiilor necesare clienților pentru atingerea obiectivelor lor, soluționarea problemelor de viață, angajarea on procesele naturale de dezvoltare și ondeplinirea sarcinilor lor” (Maluccio, 1981, p. 19). On contextul lucrului cu grupuri, pedagogul social ajută „grupul să-și dezvolte cultura de sprijin on cadrul căreia membrii grupului pot să conteze unii pe alții pentru ajutor reciproc on depășirea problemelor” (Toseland și Rivas, 1998, p. 254). On calitate de mobilizatori, practicienii se consultă cu sistemele-client individuale și familiale pentru ombunătățirea funcționării sociale prin modificarea comportamentului, a modelelor relaționale și a mediilor sociale și fizice. On calitate de specialiști on resurse educaționale pentru grupuri formale, educatorii sociali fac prezentări, mediază forumurile publice și conduc sesiunile grupurilor de lucru. Uneori, instructorii sunt angajați să se ocupe de organizare; alteori, organizațiile oncheie contracte cu pedagogii sociali

pentru asigurarea unor cursuri specifice de instruire. Instructorii eficienți selectează metodele și materialele-sursă pe baza cercetărilor privind educația adulților, schimbarea atitudinii și metodele de onvățare. Strategiile de instruire de succes necesită o evaluare atentă a trebuințelor de dezvoltare a personalului, exprimarea clară a obiectivelor urmărite de organizație, abilitatea de a transmite informațiile prin intermediul unor formate adecvate de instruire și un proces de evaluare concretă. On rolul de informatori, pedagogii sociali diseminează on comunitate informații cu privire la organizațiile publice și private care furnizează servicii psihologice, pedagogice și sociale, făcând, astfel, mai accesibile serviciile.

Atribuții și responsabilități ale pedagogului social (conform standardului ocupațional):

- crearea, respectiv dobândirea premiselor pentru satisfacerea nevoilor primare umane on planurile: fizic, sufletesc și intelectual pentru clienții lor (noțiunea de client se referă la copiii și tinerii din casele de copii, actualmente centre de plasament, care sunt ajutați și sprijiniți de un pedagog social);
- planificarea, realizarea și verificarea proceselor de dezvoltare educativă ale fiecărui individ și ale conviețuirii sociale a grupului;
- colaborarea cu parteneri din interiorul și exteriorul instituțiilor, colegi de breaslă, asistenți sociali, părinți, profesori, medici, psihologi;
- desfășurarea muncilor administrative și organizatorice, precum actualizarea dosarelor personale, ontocmirea de rapoarte, munca de concepție ș.a.

Din cele expuse anterior se conturează **finalitățile profesionale on pedagogia**

socială:

- pedagogul social este o persoană de referință în relațiile cu copiii sau tinerii în cadrul unei comunități educative;

- pedagogul social înțelege educația ca pe un proces conștient și orientat spre un scop, acest lucru solicitând angajamentul său perseverent, generos și optimist;

- pedagogul social își însușește cunoștințe de specialitate în domeniul psihologiei, pedagogiei, sociologiei, precum și temeinice cunoștințe de cultură generală, cu scopul de a le aplica în practica educațională. În plus, el dezvoltă capacități practice de acțiune educativă;

- pedagogul social este calificat pentru a completa sau a prelua parțial sau total sarcinile familiei copilului. Totodată, el își asumă rolul de completare sau de substituie a acestei familii;

- pedagogul social planifică, realizează și evaluează procesul dezvoltării copilului / tânărului;

- el îl ajută să devină un adult conștient de sine, responsabil și integrat în societate. Copilul este sprijinit pe toate planurile dezvoltării sale (biologic, intelectual, moral, afectiv, comportamental, artistic și social), pentru ca în momentul părăsirii instituției de protecție să fie apt pentru o existență autonomă;

- pedagogul social conduce și evaluează procesul dezvoltării vieții sociale a grupului de copii / tineri;

- pedagogul social cunoaște competențele și sarcinile specialiștilor și ale autorităților și poate decide, la nevoie, în interesul copilului, forma de colaborare cu aceștia;

- pedagogul social este responsabil atât în fața copilului sau tânărului, cât și în fața societății.

Câmpul de acțiune al pedagogilor so-

ciali. Domeniile de acțiune ale pedagogului social sunt extinse. De cele mai multe ori, ele se interferează cu câmpurile de acțiune ale altor profesii din sfera socială, precum cele ale: asistentului social, psihopedagogului, pedagogului școlar, pedagogului de recuperare, psihologului, sociologului etc. Activitatea pedagogilor sociali se desfășoară cu precădere în casele de copii (școlari și preșcolari), internate școlare, școli de reeducare, centre de primire pentru minori, școli ajutoare cu internat. Centrul de greutate în profesiunea de pedagog social cade pe organizarea activităților în comun cu preocupările cotidiene ale clienților săi. Aceasta presupune sarcini specifice de tipul:

- asigurarea nevoilor de bază ale clienților în domeniul fizic, psihic, cognitiv, social;

- construirea relațiilor cu clienții: suport și consiliere;

- planificarea, realizarea și evaluarea procesului dezvoltării personalității clientului;

- educația individuală: suport și dezvoltare;

- organizarea vieții în comun, alături de client în cadrul grupului social;

- reintegrarea clienților: training practic pentru viață, orientare școlară și profesională etc.;

- colaborarea cu factorii implicați la nivel instituțional și cu persoane din afara instituției;

- asigurarea intervenției pedagogice la standarde de calitate.

Pedagogul social își poate desfășura activitatea în:

1. *Instituții cu internare de lungă durată și staționare (pentru diagnostic, terapie, reorientare):*

- case de copii pentru școlari și

preșcolari;

- case de tip familial;
- cămine-atelier pentru handicapați, bolnavi psihic, disociali;
- centre pentru copii cu tulburări de comportament;
- centre pentru adolescenți și adulți cu tulburări de comportament;
- familii curative;
- centre de plasament temporar (pentru mame cu copii);
- centre de reabilitare pentru dependenți (de alcool, droguri);
- centre pentru handicapați, bolnavi mintal etc.;
- centre de reeducare;
- școli ajutătoare cu internat;
- clinici psihiatrice;
- internate școlare;
- spitale.

2. Centre de zi și unități ambulatorii:

- centre / ateliere de zi pentru handicapați;
- centre de zi pentru dependenți;
- centre de zi pentru „copiii străzii”;
- proiecte de integrare profesională pentru șomeri, adolescenți, adulți;
- centre de ontbînire pentru tineret;
- centre de joacă de tip “Robinson”;
- centre de consiliere pentru copii, adolescenți, familii;
- ajutor sociopedagogic pentru familie;
- centre de educație multiculturală;
- pedagogie socială școlară;
- centre de animație, inclusiv pentru bătrbni.

Principalele activități pe care pedagogul social le desfășoară on aceste

domenii sunt:

- activități de integrare;
- activități de resocializare;
- activități de suport, stimulare, acompanyere;
- activități socioculturale.

Pedagogul social poate să realizeze on cadrul unor echipe multidisciplinare și:

- *activități sociostructurale*: planificare, consilierea diverselor instituții, organizarea unor servicii sau instituții sau a infrastructurii;
- *activități sociopolitice*: on folosul unor grupe defavorizate sau marginale.

Dintre domeniile de lucru ale pedagogului social, prezentate mai sus, on Moldova se regăsesc, deocamdată:

- case de copii școlari și preșcolari;
- case de tip familial;
- centre de plasament temporar;
- cămine-atelier;
- centre de reeducare;
- centre de primire;
- școli ajutătoare cu internat;
- internate școlare;
- clinici psihiatrice, spitale;
- centre de zi pentru “copiii străzii”;
- centre de consiliere pentru copii, apartamente asistate;
- cluburi pentru copii și tineri, ajutor sociopedagogic pentru familie.

Concluzii. Pedagogia socială este o profesie care oferă sprijin pentru indivizii, grupurile și comunitățile dintr-o societate aflată on schimbare și creează condițiile sociale favorabile bunăstării oamenilor și societății. **Pedagogia socială** promovează schimbarea socială, soluționarea problemelor on relațiile interumane, precum și mobilizarea și participarea oamenilor pentru creșterea bunăstării. Utilizbnd teorii

despre comportamentul uman și sistemele sociale, asistența din partea pedagogului social intervine în punctele în care oamenii interacționează cu mediul.

BIBLIOGRAFIE

1. Sorin Cristea. Curriculum pedagogic, partea I, EDP, București, 2006.
2. Loredana Drobot. Pedagogie socială, EDP, 2008.
3. George Neamțu. Tratat de asistență socială, Polirom, Iași, 2003.
4. Cristea S., 2000, Dicționar de termeni pedagogici, București.
5. Bruna Zani, Augusto Palmonari. Manual de psihologia comunității, Polirom, Iași, 2003.
6. Șleahțișchi M. Psihopedagogia socială, Ed. Știința, Chișinău.
7. M. Cozărescu (coord.). Formare în pedagogia socială, București, 1999.
8. Социальная педагогика. Курс лекций. Учеб. пособие под. ред. М. А. Галагузовой, Москва, 2003.

Prezentat: 21 ianuarie 2009.

Recenzent: Nadejda OVCEARENCO, doctor în pedagogie, conferențiar universitar.

E-mail: dimitru.patrascu2008@yahoo.com